

Motion till riksdagen 2021/22:463

av Ulla Andersson m.fl. (V)

AP-fonderna

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Första AP-fonden bör omvandlas till en fond för samhällsnyttiga investeringar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sjätte och Sjunde AP-fonden bör omfattas av samma krav på föredömlighet och hållbara investeringar som Första–Fjärde AP-fonden och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nya riktlinjer för AP-fonderna avseende miljö och etik och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Första–Fjärde AP-fonden bör kunna direktinvestera i onoterade bolag och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gränsvärdena för AP-fondernas investeringar i publika bolag bör höjas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud mot rörliga ersättningar för anställda i AP-fonderna bör införas och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett oberoende råd bör tillsättas i syfte att årligen följa upp AP-fondernas placeringar och kontinuerligt utvärdera verksamheten och tillkännager detta för regeringen.

2 AP-fonderna och samhällsnyttan

En förutsättning för goda pensioner i framtiden är att vi kan upprätthålla en hög sysselsättning och en god tillväxt. Detta förutsätter att Sverige är en ledande industrination med framgångsrika företag, offentliga investeringar som tryggar tillgången på infrastruktur och bostäder, en väl utbyggd offentlig välfärd och en politik för ökad jämlikhet.

Vänsterpartiet anser att AP-fonderna bör användas aktivt och ta ett långsiktigt ägaransvar som bryter av mot det kortsiktiga vinstintresse som präglar stora delar av finansmarknaderna. Ett starkt svenskt näringsliv förutsätter en aktiv och målmedveten näringspolitik. AP-fondsmedlen skulle i större utsträckning än i dag kunna utnyttjas för att möjliggöra en sådan näringspolitik.

Det finns i dag ett utbrett missnöje med de kortsiktiga avkastningskrav som styr mycket av investeringarna. Vänsterpartiets uppfattning är att AP-fondsmedlen inte bör utnyttjas i spekulativa syften, utan bör förvaltas utifrån långsiktiga, samhällsekonomiska kriterier. Självklart ska pensionärernas pengar tryggas, men detta görs bäst genom att AP-fonderna tar ett långsiktigt ägaransvar i syfte att upprätthålla en hög sysselsättning och hållbar tillväxt. Vänsterpartiet föreslår därför bl.a. att Första AP-fonden omvandlas till en fond för samhällsnyttiga investeringar. Den kan t.ex. investera i miljöteknik, medicin, bostäder, gruvnäringen, infrastruktur osv.

Första AP-fonden bör omvandlas till en fond för samhällsnyttiga investeringar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3 Ändrade placeringsregler

3.1 Miljö och etik

Under de senaste åren har regeringen i två propositioner genomfört förändringar i AP-fondernas placeringsregler, dels i Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna (prop. 2017/18:271), dels i Vissa ytterligare ändringar av Första–Fjärde AP-fondernas placeringsregler (prop. 2019/20:57). I den förstnämnda propositionen (som riksdagen sedan biföll) föreslog regeringen att ett nytt mål för placeringsverksamheten skulle införas. Första–Fjärde AP-fonderna ska förvalta fondmedlen på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande. Regeringen anförde vidare att vid förvaltningen ska särskild vikt fästas vid hur en hållbar utveckling kan främjas utan att det görs avkall på det övergripande målet för placeringsverksamheten.

Vänsterpartiet välkomnar det nya målet för placeringsverksamheten, men vi ifrågasätter om det kommer att göra tillräcklig skillnad. För samtidigt som det nya målet införs slår regeringen fast att ESG-frågor ska främjas utan att göra avkall på det övergripande målet för placeringsverksamheten. I propositionen anförde regeringen också: ”Att beakta dessa aspekter är en självklar del av en modern förvaltningsstrategi i syfte att motverka risker och öka avkastningen i de fall det finns ett samband mellan avkastning och beaktande av ESG-frågor.”¹ Formuleringen kan tolkas som att det bara är intressant att ta hänsyn till ESG-frågor i de fall beaktandet av dessa kan förväntas ha en positiv effekt på avkastningen.

I regeringens skrivelse 2020/21:130 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2020 görs en utvärdering av effekterna av de nya placeringsreglerna. Utvärderingen visar att marknadsvärdet för placeringar i fossil energi för Första–Fjärde AP-fonderna har minskat från 19,9 miljarder kronor 2016 till 4,0 miljarder kronor 2020, vilket motsvarar en minskning om ca 80 procent.² Första och Andra AP-fonderna har inga fossila bolag i sina respektive portföljer, medan Tredje och Fjärde AP-fonderna har

¹ Prop. 2017/18:271 Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna.

² Regeringens skrivelse 2020/21:130 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2020.

32 respektive 9 fossila bolag i sina portföljer, motsvarande 2 miljarder kronor per fond. Även SVT har granskat AP-fondernas placeringar. Den granskningen visar att Sjunde AP-fonden, som bl.a. förvaltar fonden AP7 Såfa, som är förvalsalternativet i premiepensionen, har 11,3 miljarder investerat i fossila tillgångar, bl.a. brittiska BP och amerikanska Occidental Petroleum och Chevron.³ Noterbart i sammanhanget är att varken den sjätte eller den sjunde AP-fonden omfattas av samma regelverk om föredömliga och hållbara investeringar som Första–Fjärde AP-fonderna. Vänsterpartiet tycker denna åtskillnad är fel. Sjätte och Sjunde AP-fonderna bör omfattas av samma krav på föredömlighet och hållbara investeringar som Första–Fjärde AP-fonderna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vidare anser vi att det allmänt bör ställas tuffare krav på AP-fonderna avseende miljö och etik. Vänsterpartiet föreslår att AP-fondernas placeringar ska vägledas av följande riktlinjer avseende miljö och etik:

- Miljömässiga och etiska hänsyn ska likställas med målet om hög avkastning.
- AP-fonderna ska inte göra några nyinvesteringar i kol, olja eller fossilgas.
- AP-fonderna ska divestera befintliga innehav i fossilindustrin. Detta ska ske inom två år.
- Samtliga AP-fonder ska ha kvantitativa mål för investeringar i förnybar energi.
- Samtliga AP-fonder ska redovisa beräknade utsläpp av växthusgaser för sina investeringar.
- AP-fonderna ska inte investera i bolag som använder skatteparadis för att undgå beskattning.

Vad som ovan anförs om nya riktlinjer för AP-fonderna avseende miljö och etik bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Investeringar i onoterade företag

I dag begränsas AP-fondernas investeringar i onoterade bolag på tre sätt:

- AP-fonderna får inte direktinvestera i onoterade bolag, utan i stället måste investeringarna ske via en fond, ett riskkapitalbolag eller ett fastighetsbolag.
- En AP-fonds totala innehav i illikvida tillgångar (dit onoterade aktier räknas) får inte överskrida 40 procent av fondens totala kapital.
- En AP-fond får inte äga mer än 35 procent av en saminvestering (detta gäller dock inte investeringar i fastighetsbolag).

I sitt remissvar på prop. 2019/20:57 Vissa ytterligare ändringar av Första–Fjärde AP-fondernas placeringsregler pekade Första AP-fonden på att utvecklingen under de senaste åren varit att många företag börsintroduceras först när de är relativt stora och mogna. När mogna företag börsintroduceras sker detta ofta till höga värderingar. AP-fonderna går därmed miste om den avkastning som andra institutionella investerare kan erhålla när de investerar som ankarinvesterar i ett tidigare skede innan börsnoteringen. Första AP-fonden pekar också på att indirekta investeringsformer, t.ex. via riskkapitalföretag eller fonder, ofta är förknippade med högre kostnader än en intern hantering inom AP-fonderna. Första AP-fonden anser därför att Första–Fjärde AP-fonderna bör kunna direktinvestera i onoterade bolag. Vänsterpartiet delar denna ståndpunkt. Första–

³ <https://www.svt.se/nyheter/ekonomi/ap-fonderna-ager-kol-och-oljebolag-for-16-miljarder>.

Fjärde AP-fonderna bör kunna direktinvestera i onoterade bolag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.3 Investeringar i publika bolag

Det nuvarande regelverket för Första–Fjärde AP-fonderna innehåller bl.a. följande två bestämmelser som begränsar AP-fondernas inflytande i de bolag de investerar i:

(i) Marknadsvärdet av en fonds innehav av aktier i svenska aktiebolag som är upptagna till handel på reglerad marknad i Sverige får högst uppgå till 2 procent av det totala marknadsvärdet av sådana aktier och (ii) röstetalet i ett enskilt bolag får högst uppgå till 10 procent. För att kunna använda AP-fonderna som en del i en strategisk näringspolitik bör dessa gränsvärden höjas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Inför ett bonusförbud

Rörliga ersättningssystem i finanssektorn var en bidragande orsak till finanskrisen 2007–2009. Såväl de ledande skikten som tjänstemännen på lägre nivåer hade, och har alltjämt, stora delar av sina löner kopplade till kortsiktiga resultatmål, vilket uppmuntrat riskabel kreditgivning och placeringar i riskfyllda värdepapper.

Förutom vd och övrig fondledning har de flesta anställda i AP-fonderna rörliga ersättningar utöver sina fasta löner. Dessa ersättningssystem riskerar att leda till spekulation och mer riskfyllda placeringar. Ett förbud mot rörliga ersättningar för anställda i AP-fonderna bör införas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Tillsätt ett oberoende utvärderingsorgan

Ansvar för att granska AP-fondernas placeringar ligger på Etiska rådet. Det finansieras av AP-fonderna själva och består av 1–2 ledamöter från respektive fond samt en anställd generalsekreterare. Rådets verksamhet får anses vara högst begränsad i relation till AP-fondernas placeringar. Ett oberoende råd bör tillsättas i syfte att årligen följa upp AP-fondernas placeringar och kontinuerligt utvärdera verksamheten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Rådets uppföljning och utvärderingar bör inriktas på huruvida de företag AP-fonderna investerar i lever upp till etiska riktlinjer om mänskliga rättigheter och vilka miljömässiga hänsyn de tar. Såväl uppföljningarna som utvärderingarna bör presenteras för riksdagen och vara föremål för debatt.

Ulla Andersson (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Ali Esbati (V)

Tony Haddou (V)

Birger Lahti (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Ciczie Weidby (V)